

PAPER DETAILS

TITLE: ÖĞRETMENLERİN MESLEGE YÖNELİK DAVRANIS VE YASANTI MODELLERİNİN
BELİRLLENMESİ: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ

AUTHORS: Ayhan KARAKAS,Said KINGİR,Olçay KİREMITÇİ

PAGES: 1252-1267

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/510790>

ÖĞRETMENLERİN MESLEĞE YÖNELİK DAVRANIŞ VE YAŞANTI MODELLERİNİN BELİRLENMESİ: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ¹

DETERMINATION OF WORK-RELATED BEHAVIOR AND EXPERIENCE PATTERNS
MODEL OF SECONDARY AND HIGH SCHOOL TEACHERS: THE CASE OF BARTIN
PROVINCE

Ayhan KARAKAŞ² - Said KINGİR³ - Olcay KİREMITÇİ⁴

Öz

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin mesleklerine yönelik davranış modellerinin ve yaşantı modellerinin belirlenmesi ve öğretmenlerin mesleğe yönelik davranış ve yaşantı modellerinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Çalışmada Schaarschmidt ve Fischer (1997) tarafından geliştirilen Mesleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri (MEDYAM) ölçeği kullanılmıştır. Çalışma Bartın ilindeki merkezi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan 279 öğretmen üzerinde 2015 Aralık ayında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz, t testi ve ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin, %39.4'ünün sakıncacı grupta yer aldığı, %11.8'inin ise tükenmiş olarak nitelendirilen ve sağlık açısından en kötü grup olan grupta yer aldığı görülmektedir. En sağlıklı grubun oranı ise %32.6'dır. Çalışmada yapılan analizler sonrası, öğretmenlerin mesleğe yönelik davranış boyutlarının, cinsiyet değişkenine göre mükemmeliyetçilik çabası, yaşam doyumu ve sosyal destek yaşantısı boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğretmenlerin medeni durumlarına göre, işin öznel önemi, mesleki hırs, başarıma eğilimi ve yaşam doyumu alt boyutlarında anlamlı farklılık; yaşlarına göre işin öznel önemi, mesleki doyum ve sosyal destek yaşantısı alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Hizmet yılı değişkenine göre, pes etme eğilimi, sosyal destek yaşantısı alt boyutlarında deneyimsiz öğretmenlerin puanları istatistiki olarak daha yüksektir. İşin öznel önemi, başarıma eğilimi alt boyutlarında ise deneyimli öğretmenlerin puanları daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler: MEDYAM, stres, tükenmişlik, doyum, öğretmenler, Bartın

Abstract

The purpose of this study is to determine teachers' work-related behaviour and experience patterns and to discover whether they alter according to different variables. Work-Related Behaviour and Experience Patterns (AVEM) scale is used in this study. Its target is 279 teachers who work in primary and secondary schools in Bartın province. The data collected is analyzed with frequency analysis, t-test and ANOVA analysis. According to results obtained, 39.4 percent of teachers are figured in Schonung-Heedless Attitude group and 11.8 percent of teachers are located in the group which is regarded as exhausted and the worst in terms of health. In the aftermath of analysis, it is observed that average sum of sub-dimensions of teachers' work related behaviours significantly differs according to sex variable in dimensions of the pursuit of perfection, life satisfaction and social support experience. There is a significant difference in sub-dimensions of subjective importance of profession, professional ambition, success tendency and life satisfaction according to marital status of teachers and a significant difference in subjective importance of profession, job satisfaction and social support experience according to their ages. According to service tenure variable, points of unexperienced teachers are higher in sub-dimensions of give-up tendency and social support experience while experienced teachers have more points in sub-dimensions of subjective importance of profession and success tendency.

Keywords: AVEM, stress, burnout, satisfaction, teacher, Bartın

¹ Bu çalışma 29 Eylül-2 Ekim 2016 tarihleri arasında Muğla ilinde yapılan "Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde" sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ayhankarakas74@gmail.com

³ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Konaklama İşletmeciliği Bölümü, saidkingir@hotmail.com

⁴ Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Bölümü, olcaykiremitci@gmail.com

1. GİRİŞ

Çalışanların işlerinin yaparken gerçekleşen, baskı, stres ve bunun sonucunda ortaya çıkan tükenmişlik hali, hem bireysel olarak hem de örgütsel olarak ciddi sorunlara sebep olmaktadır. Bireysel iş performansının ve iş memnuniyetinin ve örgütsel bağlılığın azalması, akabinde işten ayrılışların olması, işletmelerin baş etmek zorunda olduğu konulardır. Eğitim sektöründe bu sorunların aşılması için sağlıklı okullara ihtiyaç vardır. Sağlıklı bir okulun öğretmenlere, çalışmalarını etkin bir şekilde sürdürebilmeleri ve çevre koşullarıyla mücadele edebilmeleri için gerekli imkânları sunmalıdır (Halbeselen & Buckley, 2004; Kiremitçi & Gençer; 2014; Tsui & Cheng, 1999). Okullarda örgüt sağlığının bozulması sonucunda, stres, tükenmişlik ve iletişim sorunları ortaya çıkmaktadır (Cemaloğlu & Şahin, 2007). Öğretmenlerin mesleğe yönelik davranışları ile ilgili sorunlar, eğitim sisteminin öncelikle halletmesi gereken konulardır (Gençer vd. 2010). Öğretmenlerin sergiledikleri tutumlar, verdikleri eğitimin kalitesi için son derece önemli bir ölçüt olduğundan, eğitim bilimciler öğretmenlerin mesleğe yönelik görüş ve algılarını belirlemek için çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar (Çetinkaya, 2009; Kiremitçi vd. 2014 ; Tsigilis vd. 2006).

2. MESLEĞE YÖNELİK DAVRANIŞ VE YAŞANTI MODELLERİ (MEDYAM)

Schaarschmidt ve Fischer (1997), Mesleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri (MEDYAM) ölçeğini geliştirmiştir. Ölçeğin Almanca yazılışı “Arbeitbezonges Verhaltens und Erlebensmuster” şeklinde ve kısaltma olarak “AVEM” kullanılmaktadır. Bu ölçek mesleğe ve yaşama yönelik dört farklı davranış modellerini belirlemektedir.. Bu davranış modelleri şöyle özetlenebilir (Gençer vd. 2010):

Sağlıklı: Bu modele giren bireyler iyi psikolojik yapıya sahiptirler ve işlerine karşı da olumludurlar. Bu bireyler mesleki bağlılık konusunda yüksek değil, en yüksek puanı alırlar (işin öznel önemi, mesleki hedefler, uygulama eğilimi, mükemmeliyet için çabalar dahil). Boyutlarından alırlar. Yüksek performans gösterme isteği dile getirilse de, kendini iş ile ilgili taleplerden uzaklaştırma becerisi korunur (duygusal uzaklık). Bu kümedekiler rahatlamakta iyidir; mesleki problemlerin boş zamanlarını doldurmasını engelleyebilirler. Başa çıkma kapasitesini ölçen ölçekler üzerindeki puanlar, çalışma konusundaki sağlıklı tutumlarının daha da arttığını göstermektedir (istifa eğilimlerindeki düşük puanlar, sorunlu başa çıkmadaki yüksek puanlar, denge ve zihinsel istikrar). Bu bireyler genel olarak hayata karşı olumlu bir tutum (işten memnuniyet, yaşamdan memnuniyet, sosyal destek deneyimi) sergilendiğini gösteren ölçeklerde yüksek puanlara sahiptir (Kieschke & Schaarschmidt, 2008, s. 431).

Tükenmiş: Bu grupta yer alan bireylerin, İşin Öznel Önemi ve Mesleki Hırs boyutlarında elde ettikleri puanlar “Sakınmacı” grubunda yer alanlarla büyük benzerlik göstermektedir. Tükenmiş grubunu farklılaştıran noktalar, Uzaklaşabilme Yeteneği boyutunda alınan düşük puanlardır. Bu gruba giren kişilerde, kendini geri çekme, motivasyon azalması, mesleki yükü karşı kendini yenileme gücünün kaybolması ve işe yönelik olumsuz duygu ve düşünceler oluşmaktadır (Votmer ve diğ., 2010, s. 424).

Tükenmişlik kavramı ilk kez Freudenberg (1974) tarafından, sosyal ve etik sorumluluğun çok yüksek olduğu görevlerde bulunan kişiler arasında görülen bir sendrom olarak tanımlanmıştır. Tükenmişlik özellikle kişilere doğrudan hizmet veren ve hizmet kalitesinin insan faktörüne büyük oranda bağlı olan alanlarda görülür. Tükenmişlik, mesleğinin anlam ve amacından bireyin yabancılaşması ve hizmet ettiği insanlarla başa çıkamaması; başka bir deyişle, kişilerin stres ve memnuniyetsizlik gibi olguların sonucu olarak psikolojik anlamda mesleki sorumluluktan çekilmesi şeklinde tanımlanabilir (Maslach & Jackson, 1981). Tükenmişliğin fiziksel, zihinsel ve davranışsal semptomlarına karşı

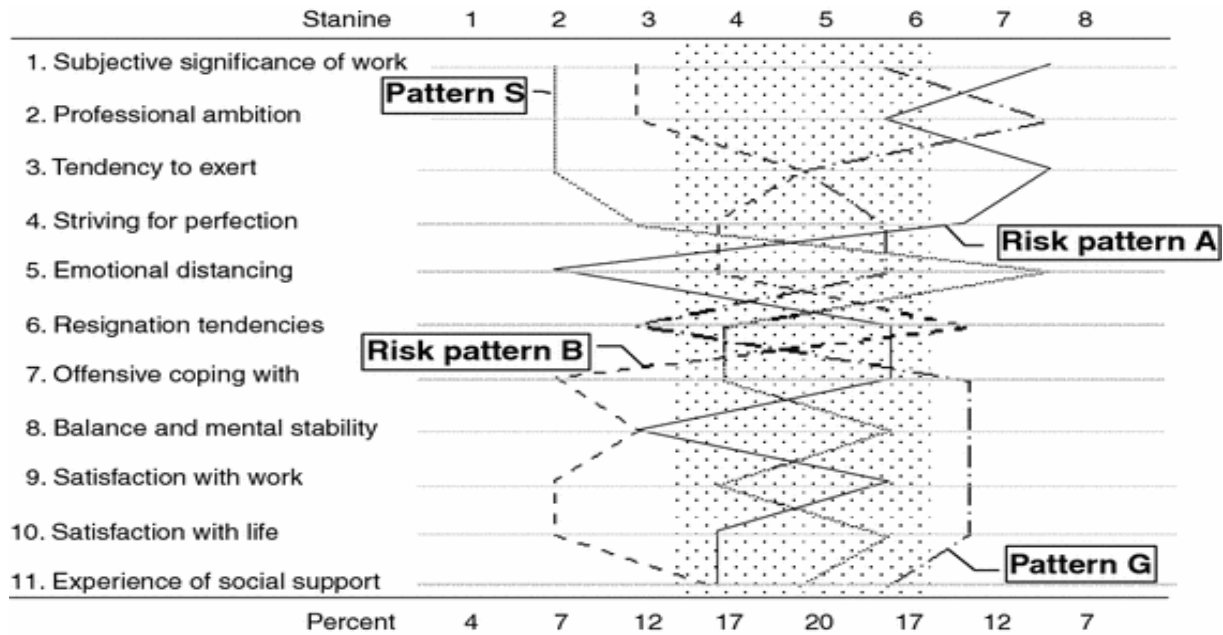
dikkatli olunması gerekiyor çünkü başladıktan sonra tükenmişliğin tersine çevrilmesi genellikle çok zordur. Kronik yorgunluk, hastalıklara ve alkolizme karşı zayıf direnç, tükenmişliğin fiziksel belirtileridir; eğitim sistemine, işe, meslektaşlara ve öğrencilere yönelik derin ve yaygın sinizm zihinsel belirtilerdir; kronik yokluk veya hastalık dönemini takiben meslekten ayrılmak, tükenmişliğin davranışsal belirtileri olarak öne çıkmaktadır (Dunham, 2002; akt. Genç vd. 2010).

Sakınmacı: Bu bireyler işyerinde kişisel yatırımın korunmasına yönelik bir tutum göstermektedir. Bu kümeye ait insanlar, çalışmalarında çabalarını kesinlikle gerekli olan şeylerle sınırlandırmaktadır. Sakınmacı tipinin özellikleri, işin öznel önemi, mesleki tutku, uygulama eğilimi ve mükemmeliyet için çaba gösterme boyutlarında ortalamalarının altındadır. Duygusal uzaklık boyutunda en yüksek puanı alırlar. İstifaya yönelik eğilim oldukça düşüktür ve bu da çalışma ortamındaki düşük bağlılığın umutsuzluğa ve istifaya aykırı olmadığını göstermektedir. Bu durum profesyonel zorluklarla karşılaşıldığında oldukça etkili bir başa çıkma kapasitesi olduğunu göstermektedir. Son olarak, sakınmacı tipindeki bireyin yaşamla ilgili olumlu tutumu sağlığını koruyucu olsa da mesleki başarısındaki algısının düşüklüğü negatif bir durum olarak göze çarpmaktadır (Kieschke & Schaarschmidt, 2008, s. 431).

Aşırı bağlı: Bu modele giren kişiler işyerine aşırı bağlıdırlar. Bu kişilerin işten uzaklaşma becerileri boyutundaki puanları düşüktür. Bu husus çalışanların refahını düşürmektedir. İşleri ile ilgili aşırı kararlı olmalarının yanında işleri ile ilgili olaylara ve aşırı stresle başa çıkmada yeterli kapasiteye sahip değildirler. İşe aşırı bağlılık yaşam tatminini azaltmaktadır. Çünkü uzun vadede kardiyovasküler gibi sağlık sorunlarına yol açmaktadır (Vollmer ve diğ., 2010:483).

Bu bireyler işle ilgili taleplere ve yoğun strese bağlı durumlara karşı koyamayabilirler. Bu da bireylerin sağlık sorunları yaşamasına sebep olmaktadır.

Çalışanlar bu davranış modellerinden hepsinden az çok puan alırlar, ama en çok puanı aldıkları model onların yaşantı modelini temsil etmektedir (Kieschke ve Schaarschmidt, 2008). Yukarıda sayılan dört davranış şeklinin MEDYAM ölçeğinin alt boyutları ile olan ilişkisi gösterilmektedir.

Şekil 1. İşle ilgili başa çıkma davranışının dört şekli

Risk Pattern B: Tükenmiş, Pattern G: Sağlıklı, Risk Pattern A: Aşırı Bağlı: Pattern S: Sakıncacı

11 ölçek, üç özellik alanına ayrılabilir: mesleki bağlılık (ölçek 1 ile 5), baş etme kapasitesi (ölçekler 6 ile 8) ve öznel iyi oluş (ölçekler 9 ile 11). **Kaynak:**(VOLTMER, ve diğ., 2011, s. 481).

MEDYAM ölçeği fizikçiler ve öğrenciler gibi çeşitli gruplar üzerinde (Bauer vd. 2006; Muszalska vd. 2007; VOLTMER vd. 2008; VOLTMER vd., 2010) ve öğretmenler üzerinde (Kieschke & Schaarschmidt 2008; Schaarschmidt 2005; Stück vd. 2005; VOLTMER vd., 2011; Gençer vd., 2010) kullanılmıştır.

Eğitim bilimleri araştırmacıları, öğretmenlerin işle ilgili davranış ve deneyim kalıplarının yanı sıra, öğretmenlerin mesleki yeterliliğini ve performansını olumsuz etkileme potansiyelini ortaya çıkaran riskleri belirleme gibi belirli konularda yoğunlaşmaktadır (Schaarschmidt & Kieschke, 2007). Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin mesleklerine ve yaşama yönelik davranışlarının belirlenmesi ve bu tutumların çeşitli demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

3. YÖNTEM

Bu araştırma nicel desenli betimsel tarama modelindedir. Nicel araştırma yöntemi, sonuçlardan çıkarımlarda bulunabilmesi için sayılabilen mutlak değerler şeklinde verilen toplanmasına aracılık etmektedir (Kozak, 2015, s. 28). Araştırma bir olayı var olduğu şekliyle betimlemeye yönelikse, tarama modellerinden yararlanır (Saldamlı, 2016). Bu çalışmada da öğretmenlerin mesleğe ve yaşama yönelik davranış modelleri belirlenmek istenmektedir.

3.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın örneklemini öğretmenler oluşturmaktadır. Bu amaçla Bartın İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınarak, 2015 Aralık ayında veriler toplanmıştır. Çalışmaya Merkez İlçe ve Amasra İlçesindeki ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinden oluşan 279 öğretmen katılmıştır.

Örneklem sayısının hesaplanmasında evrenin sayısı belli olan durumlarda kullanılan aşağıdaki formülden faydalanılmıştır (Yamane, 2001). Bartın ilinde Bartın İl Milli Eğitim Müdürlüğü web sitesinden alınan bilgiye göre 2104 öğretmen görev yapmaktadır.

$$n = \frac{N \cdot z^2 \cdot p \cdot q}{N \cdot d^2 + z^2 \cdot p \cdot q}$$

N: yığındaki birey sayısı

n: örneklemdaki birey sayısı

z: istenilen güvenirlik düzeyi için standart normal dağılım tablo değeri

d: duyarlılık

p: yığında istenilen özelliği taşıyan bireylerin oranı (*p*+*q*=1)

(örnek çapını maksimum yapmak için *p*=*q*=0,50 alınabilir)

Yukarıdaki formülde veriler yerine konulduğunda (duyarlılık=0,06; *N*=2000; *n*=235; *z*=1,96, *p*=*q*= 0,50) 235 örneklem sayısı yeterli olmaktadır.

Tablo 1: Öğretmenlerin Demografik ve Mesleki Özellikleri

Cinsiyet	f	%	Yaş Grupları	f	%
Erkek	150	53.8	25-30 yaş arası	44	15.8
Kadın	123	44.1	31-40 yaş arası	123	44.1
Medeni Hal			41-50 yaş arası	89	31.9
Bekâr	123	44.1	51 ve üstü yaş	10	3.6
Evli	149	53.4	Hizmet yılı		
Branş			3 yıldan az	22	7.9
Sosyal Bilimler	183	65.6	4-7 yıl	31	11.1
Fen ve Teknik Bilimler	96	34.4	8-15 yıl	99	35.5
			16 ve üstü yıl	114	40.9

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 150'si (%53) erkek, 123'ü (%44) kadın olmak üzere 279 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin %44'ü 31-40 yaşa arasında, ve %75'inin hizmet süresi 8 yılın üstündedir. Medeni hallerine göre, %53.4'ü evli ve diğerleri bekârdır. Öğretmenlerin %65'i sosyal bilimler ile ilgili, %35'i fen ve teknik bilimler ile ilgili alanlarda çalışmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması

Çalışmada Mesleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri (MEDYAM) ölçeği kullanılmıştır. Mesleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri Ölçeği (MEDYAM), Schaarschmidt & Fischer (1997) tarafından, psikososyal davranış ve deneyimleri analiz etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal ve Türkçe versiyonları, mesleğe yönelik tutum, tecrübe ve düşünceleri açıklayan altmışaltı madde ve meslekle ilişkili sağlık durumunu ölçmeyi hedefleyen ve her biri altı maddeden oluşan; işin öznel önemi (özel yaşam içerisinde işin yeri), mesleki hırs (mesleki başarı ve yükselmeye yönelik çaba), başarıma eğilimi (mesleki görevleri eksiksiz yerine getirebilmek için tüm gücünü kullanma eğilimi), mükemmeliyetçilik çabası (bireysel çalışma performansının iyiliğine ve eksiksizliğine yönelik çaba), duygusal uzaklaşma yeteneği (işe yönelik psikolojik rahatlama yeteneği), pes etme eğilimi (başarısızlıkla oluşan kolay pes etme eğilimi), problemlerle aktif mücadele (oluşabilecek ve karşılaşılan problemlere yönelik aktif tutum), içsel huzur ve dengeleme (içsel denge ve psikolojik kararlılık yaşama), mesleki doyum (meslekte ulaşılan noktadan duyulan memnuniyet), yaşam doyumunu (meslek hayatında olduğu gibi genel anlamda da yaşamdan duyulan memnuniyet), sosyal destek yaşantısı (yakınında bulunan insanların desteğine inanmak) olmak üzere on bir alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan tüm maddeler beşli Likert skala ("tamamen katılıyorum [beş]" - "kesinlikle katılmıyorum [bir]") üzerinden cevaplanmaktadır (Kiremitçi & Genç, 2014; Schaarschmidt & Fischer, 1997; Schaarschmidt & Fischer, 2003). "Huzurumu hiç bir şey kolay kolay bozamaz", "Tanıdıklarımın çoğunun mesleki açıdan elde ettikleri başarıların üstüne çıkmak isterim", "Bugüne kadarki hayatımdan memnunum.", "Tüm çabama rağmen başarısız olduğumda, cesaretimi çabuk kaybederim" gibi ifadelerden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlik çalışmaları yapılmış, ilgili çalışmanın doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ($\chi^2 /sd = 2.19$; RMSEA = 0.056; SRMR = 0.073) ve iç tutarlık (alpha = .72 ile .85 arasında değişen) katsayıları, ölçme aracının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Genç vd. 2010; Kiremitçi vd. 2014). Bu çalışmada alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları 0,66 ile 0,76 arasında hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise ($\chi^2 /sd = 2.664$; RMSEA = 0.074; CFI=0.86) ölçeğin kabul edilebilir uyum içerisinde olduğunu göstermektedir. Veriler 2015 Aralık ayında, Bartın İl Milli Eğitim Müdürlüğünden yazılı izin alınarak, öğretmenlerin mesai saatleri dışında yüz yüze görüşülerek toplanmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler istatistiki paket programı ile ve mesleğe yönelik davranış modelleri kümeleme analizi ile analiz edilmiştir. Analiz etmede, demografik değişkenler için ve mesleğe yönelik davranışların ve alt boyutların hesaplanmasında ortalama belirleme,

frekans çıkarma, mesleğe yönelik davranışların ortalamasının ikili karşılaştırmalar için t testi ve ikiden fazla değişkenlere göre ortalama karşılaştırması için ANOVA analizi ve ölçek formunun geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

3.4. Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, mesleğe yönelik alt boyutlarından aldıkları puanların hesaplanmasıyla elde edilen yaşantı modelleri incelendiğinde, öğretmenlerin % 32.6'sı sağlıklı, %16.1'inin sakıncacı, %39.4'ünün aşırı bağlı ve %11.8'inin tükenmiş yaşantı modeli içerisinde yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 2: Öğretmenlerin Yaşantı Modelleri

Yaşantı Modelleri	f	%
Sağlıklı Yaşantı Modeli	91	32.6
Sakıncacı Yaşantı Modeli	45	16.1
Aşırı Bağlı Yaşantı Modeli	110	39.4
Tükenmiş Yaşantı Modeli	33	11.8

Öğretmenlerin verdikleri cevapların toplamına göre elde edilen puanlar sonucunda Bartın ilindeki ilk ve ortaöğretim öğretmenlerinin %49'unun "sağlıklı" yapıda %51'inin de "tükenmiş ve aşırı bağlı" bir yapıda olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet bağımsız değişkenine göre, yaşantı modellerini belirleyen mesleğe yönelik davranış alt boyutlarının puanlarında farklılık olup olmadığının belirlemek için t testi yapılmış ve "mükemmeliyetçilik çabası" ($t=-2.005$; $p<.05$), yaşam doyumu ($t=-1.977$; $p<.05$) ve sosyal destek yaşantısı ($t=-3.937$; $p<.05$) alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. (Tablo 3)

1257

Tablo 3: Cinsiyetin Mesleğe Yönelik Davranışlara Etkisiyle İlişkili t Testi Sonuçları

Mesleğe Yönelik Davranış	Cinsiyet				t
	Erkek		Kadın		
	Ort.	(s)	Ort.	(s)	
İşin öznel önemi	19.68	3.901	20.24	4.306	-1.113
Mesleki Hırs	20.05	4.391	20.55	4.395	-.930
Başarma Eğilimi	20.43	4.599	20.44	4.283	-.021
Mükemmeliyetçilik Çabası	22.26	3.492	23.11	3.475	-2.005*
Duygusal Uzaklaşma Yeteneği	18.09	3.391	17.52	3.734	1.308
Pes Etme Eğilimi	15.74	4.448	15.45	4.273	.539
Problemlerle Aktif Mücadele	21.77	3.628	22.01	3.677	-.545
İçsel Huzur ve Dengeleme	21.50	3.934	20.90	4.434	1.179
Mesleki Doyum	22.12	4.307	22.70	3.351	-1.224
Yaşam Doyumu	21.92	3.398	22.74	3.460	-1.977*
Sosyal Destek Yaşantısı	20.71	3.108	22.38	3.889	-3.937*

*Bu değerler $p<0.05$ düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.

Erkek ve kadınların ortalama puanlarına bakıldığında, kadınların puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 3). Kadınların mükemmeliyetçilik puanları daha yüksektir. Yani bireysel çalışma performansları ve eksiksiz iş yapma istekleri erkeklere oranla fazladır. Kadınların meslek hayatlarından olduğu gibi iş hayatlarından da erkeklere göre daha memnun olduğu istatistiki olarak görülmektedir. Yine kadınların erkeklerden daha fazla yakınında olan insanlardan destek aldığına inandığı görülmektedir.

Tablo 4: Medeni Halin Mesleğe Yönelik Davranışlara Etkisiyle İlişkili t Testi Sonuçları

Mesleğe Yönelik Davranış	Medeni Hal				t
	Bekar		Evli		
	Ort.	(s)	Ort.	(s)	
İşin öznel önemi	20.58	4.172	19.42	3.945	2.344*
Mesleki Hırs	21.08	4.353	19.73	4.308	2.571*
Başarma Eğilimi	21.21	4.567	19.88	4.283	2.473*
Mükemmeliyetçilik Çabası	22.98	3.271	22.45	3.561	1.263
Duygusal Uzaklaşma Yeteneği	17.77	3.555	17.88	3.460	-.248
Pes Etme Eğilimi	15.86	4.501	15.48	4.325	.698
Problemlerle Aktif Mücadele	21.98	3.792	21.92	3.459	.146
İçsel Huzur ve Dengeleme	21.40	4.355	21.12	4.020	.551
Mesleki Doyum	22.70	4.445	22.23	3.319	.996
Yaşam Doyumu	22.35	3.394	22.34	3.437	.020*
Sosyal Destek Yaşantısı	21.20	3.373	21.77	3.683	-1.312

Öğretmenlerin medeni hallerine göre yapılan analiz sonucunda, mesleğe yönelik alt boyutlarından işin öznel önemi ($t=2.344$), mesleki hırs ($t=2.571$), başarma eğilimi ($t=2.473$) ve yaşam doyumu ($t=0.02$) alt boyutlarında $p<0.05$ düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ortalama puanlara bakıldığında bekâr öğretmenlerin evli öğretmenlere göre daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde, bekarların işlerine daha fazla önemsendiği görülmektedir. Yine aynı şekilde, bekar öğretmenlerin kariyer yükseltme isteği açısından daha yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmektedir. Bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere göre bir işi başarmak için daha fazla gayret ettikleri söylenebilir. Mesleğinden ve işinden memnuniyet evlilere oranlar bekarların daha fazladır.

Tablo 5: Branşın Mesleğe Yönelik Davranışlara Etkisiyle İlişkili t Testi Sonuçları

Mesleğe Yönelik Davranış	Branş				t
	Sosyal Bilimler		Fen ve Teknik Bilimler		
	Ort.	(s)	Ort.	(s)	
İşin öznel önemi	19.86	4.187	20.09	3.864	-.452
Mesleki Hırs	20.03	4.396	20.67	4.297	-1.164
Başarma Eğilimi	20.36	4.404	20.65	4.513	-.532
Mükemmeliyetçilik Çabası	22.40	3.698	23.11	2.969	-1.625

Duygusal Yeteneği	Uzaklaşma	17.78	3.538	17.82	3.533	-.091
Pes Etme Eğilimi		15.64	4.030	15.76	5.055	-.208
Problemlerle Mücadele	Aktif	21.74	3.792	22.09	3.266	-.763
İçsel Huzur ve Dengeleme		21.40	4.179	20.88	4.080	.996
Mesleki Doyum		22.20	4.188	22.67	3.201	-.965
Yaşam Doyumu		22.00	3.442	22.79	3.373	-1.848
Sosyal Destek Yaşantısı		21.53	3.518	21.21	3.699	.693

Araştırmaya katılan öğretmenlerin branşlarına göre mesleğe yönelik davranış alt boyutlarında elde ettikleri puanlarda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Öğretmenlerin fen veya sosyal alanlarında çalışması işinden memnuniyeti, işine ve arkadaşlarına karşı davranışlarını etkilememektedir.

Tablo 6. Yaşın Mesleğe Yönelik Davranışlara Etkisiyle İlişkili Anova Sonuçları

Boyutlar	Yaş aralığı	f	Ortalama	(s)	Varyans kaynağı	Kareler Top.	s.d.	Kareler Ort.	F	p
1. İşin Öznel Önemi	25-30	44	19.11	4.110	Gruplararası	142.105	3	47.368	2.873	.037*
	31-40	123	19.47	4.177	Grupları içi	4319.970	262	16.488		
	41-50	89	20.86	3.882	Genel	4462.074	265			
	51 üstü	10	20.90	3.929	..					
2. Mesleki Hırs	25-30	44	20.69	3.879	Gruplararası	50.500	3	16.833	.857	.464
	31-40	123	19.84	4.639	Grupları içi	5147.131	262	19.646		
	41-50	89	20.66	4.467	Genel	5197.631	265			
	51 üstü	10	21.10	3.635	..					
3. Başarma Eğilimi	25-30	44	19.51	3.932	Gruplararası	134.348	3	44.783	2.240	.084
	31-40	123	20.19	4.657	Grupları içi	5239.095	262	19.997		
	41-50	89	21.09	4.414	Genel	5373.443	265			
	51 üstü	10	22.70	4.877	..					
4. Mükemmeliyetçilik Çabası	25-30	44	22.31	2.845	Gruplararası	54.328	3	18.109	1.471	.223
	31-40	123	22.35	3.658	Grupları içi	3225.070	262	12.309		
	41-50	89	23.20	3.498	Genel	3279.397	265			
	51 üstü	10	23,70	4.322	..					

5. Duygusal Uzaklaşma Yeteneği	25-30	44	17.84	3.362	Gruplararası	14.085	3	4.695	.369	.775
	31-40	12 3	18.05	3.618	Gruplarıçi	3333.85 3	262	12.725		
	41-50	89	17.61	3.664	Genel	3347.93 8	265			
	51 üstü	10	17.20	2.781	..					
6. Pes Etme Eğilimi	25-30	44	15.69	4.735	Gruplararası	10.426	3	3.475	.178	.912
	31-40	12 3	15.59	4.459	Gruplarıçi	5126.19 9	262	19.566		
	41-50	89	15.63	4.281	Genel	5136.62 5	265			
	51 üstü	10	14.60	3.718	..					
7. Problemlerle Aktif Mücadele	25-30	44	21.07	3.015	Gruplararası	50.629	3	16.876	1.270	.285
	31-40	12 3	21.79	3.763	Gruplarıçi	3480.26 6	262	13.283		
	41-50	89	22.30	3.705	Genel	3530.89 5	265			
	51 üstü	10	22.60	4.142	..					
8. İçsel Huzur ve Dengeleme	25-30	44	20.32	4.119	Gruplararası	60.753	3	20.251	1.161	.325
	31-40	12 3	21.22	4.378	Gruplarıçi	4571.72 0	262	17.449		
	41-50	89	21.64	3.847	Genel	4632.47 3	265			
	51 üstü	10	22.20	4.733	..					
9. Mesleki Doyum	25-30	44	22.39	3.313	Gruplararası	302.269	3	100.756	7.110	.000*
	31-40	12 3	21.86	3.271	Gruplarıçi	3712.56 5	262	14.170		
	41-50	89	22.67	3.691	Genel	4014.83 4	265			
	51 üstü	10	27.50	9.046	..					
10. Yaşam Doyumu	25-30	44	22.53	3.617	Gruplararası	11.795	3	3.932	.327	.806
	31-40	12 3	22.13	3.399	Gruplarıçi	3153.10 4	262	12.035		
	41-50	89	22.57	3.585	Genel	3164.89 8	265			
	51 üstü	10	22.30	2.359	..					
11. Sosyal Destek Yaşantısı	25-30	44	22.83	3.512	Gruplararası	108.221	3	36.074	2.921	.035*
	31-40	12 3	21.47	3.601	Gruplarıçi	3236.11 3	262	12.352		
	41-50	89	20.99	3.460	Genel	3344.33 4	265			
	51 üstü	10	20.65	2.789	..					

Öğretmenlerin yaşlarına göre mesleğe yönelik davranış alt boyutları puanlarında farklılığı tespit için yapılan analiz sonucunda; işin öznel önemi, mesleki doyum ve sosyal destek yaşantısı boyutlarında anlamlı farklılık görülmektedir. İşin öznel önemi ve mesleki doyum puanları yaşı büyük olanların daha fazladır. Sosyal destek yaşantısı puanı ise yaşı küçük olanlarda daha fazladır.

Öğretmenlerin yaşları arttığında işlerine verdiği önem de artmaktadır. Yaşın verdiği tecrübeyle hayatta elde ettiğimiz kazanımlar daha değerli hale gelmektedir. Öğretmenlerin yaşları arttığında yakınında bulunan insanlardan destek aldığına olan inancı azalmaktadır. Genç öğretmenler sosyal çevrelerinden daha fazla destek aldıklarını belirtmektedirler. Tablo 6 incelendiğinde 31-40 yaş arası öğretmenlerin mesleklerinden memnuniyet düzeyi diğerlerine düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Hizmet Yılına Göre Mesleğe Yönelik Davranışlara Etkisiyle İlişkili Anova Sonuçları

Boyutlar	Hizmet Yılı	f	Ortalama	(s)	Varyans kaynağı	Kareler Top.	s.d.	Kareler Ort.	F	p
1. İşin Öznel Önemi	3 yıldan az	22	17.59	4.817	Gruplararası	200.303	3	66.768	4.222	.006*
	4-7 yıl	31	19.40	3.959	Grupları içi	4143.154	262	15.814		
	8-15 yıl	99	19.75	4.134	Genel	4343.458	265			
	16 yıl üstü	114	20.70	3.656	..					
1. Mesleki Hırs	3 yıldan az	22	19.84	4.241	Gruplararası	1.292	3	6.097	.321	.811
	4-7 yıl	31	20.74	4.221	Grupları içi	4984.099	262	19.023		
	8-15 yıl	99	20.10	4.618	Genel	5002.390	265			
	16 yıl üstü	114	20.48	4.188	..					
3. Başarma Eğilimi	3 yıldan az	22	17.30	3.480	Gruplararası	254.090	3	84.697	4.368	.005*
	4-7 yıl	31	20.27	4.278	Grupları içi	5080.168	262	19.390		
	8-15 yıl	99	20.74	4.234	Genel	5334.258	265			
	16 yıl üstü	114	20.93	4.722	..					
4. Mükemmeliyetçilik Çabası	3 yıldan az	22	21.27	2.676	Gruplararası	75.998	3	25.333	2.128	.097

	4-7 yıl	31	22.13	3.240	Gruplariçi	3118.24 1	262	11.902		
	8-15 yıl	99	22.83	3.704	Genel	3194.24 0	265			
	16 yıl üstü	11 4	23.12	3.403	..					
5. Duygusal ÜZaklaşma Yeteneği	3 yıldan az	22	18.73	3.769	Gruplararası	47.755	3	15.918	1.288	.279
	4-7 yıl	31	18.05	3.257	Gruplariçi	3238.81 1	262	12.362		
	8-15 yıl	99	18.12	3.474	Genel	3286.56 7	265			
	16 yıl üstü	11 4	17,41	3,569	..					
6. Pes Etme Eğilimi	3 yıldan az	22	12.68	3.604	Gruplararası	269.229	3	89.743	4.779	.003*
	4-7 yıl	31	17.18	3.989	Gruplariçi	4920.39 5	262	18.780		
	8-15 yıl	99	15.79	4.630	Genel	5189.62 5	265			
	16 yıl üstü	11 4	15.48	4.280	..					
7. Problemlerle Aktif Mücadele	3 yıldan az	22	20.68	2.438	Gruplararası	79.655	3	26.552	1.993	.115
	4-7 yıl	31	20.89	3.376	Gruplariçi	3489.89 7	262	13.320		
	8-15 yıl	99	22.19	3.847	Genel	3569.55 3	265			
	16 yıl üstü	11 4	22.15	3.731	..					
8. İçsel Huzur ve Dengeleme	3 yıldan az	22	20.57	3.781	Gruplararası	38.024	3	12.675	.719	.542
	4-7 yıl	31	20.56	3.943	Gruplariçi	4620.87 6	262	17.637		
	8-15 yıl	99	21.61	4.113	Genel	4658.90 1	265			
	16 yıl üstü	11 4	21.29	4.409	..					
9. Mesleki Doyum	3 yıldan az	22	22.43	3.289	Gruplararası	49.494	3	16.498	1.103	.348
	4-7 yıl	31	22.15	3.428	Gruplariçi	3918.51 3	262	14.956		
	8-15 yıl	99	22.04	3.114	Genel	3968.00 7	265			

	16 yıl üstü	11 4	22.96	4.598	..						
10. Yaşam Doyumu	3 yıldan az	22	23.64	2.770	Gruplararası	48.086	3	16.029	1.345	.260	
	4-7 yıl	31	22.58	3.948	Grupları içi	3121.214	262	11.913			
	8-15 yıl	99	22.03	3.550	Genel	3169.300	265				
	16 yıl üstü	11 4	22.31	3.336	..						
11. Sosyal Destek Yaşantısı	3 yıldan az	22	23.73	2.496	Gruplararası	163.453	3	54.484	4.546	.004*	
	4-7 yıl	31	22.27	4,115	Grupları içi	3139.903	262	11.984			
	8-15 yıl	99	21.16	3.439	Genel	3303.356	265				
	16 yıl üstü	11 4	21.03	3.446	..						

Öğretmenlerin hizmet yılına göre mesleğe yönelik davranış boyutları puanının farklı olup olmadığı Anova testi ile belirlenmiş. İşin öznel önemi, başarıma eğilimi, pes etme eğilimi ve sosyal destek yaşantısı boyutlarının anlamlı olarak farklılık göstermektedir ($p < 0.05$).

Sosyal destek yaşantısı puanı hizmet yılı düşük olanların daha yüksektir. İşin öznel önemi ve başarıma eğilimi puanları ise hizmet yılı arttıkça yükselmektedir. Tecrübeli öğretmenlerin işlerine daha fazla önem verdiği görülmektedir. Yine tecrübeli öğretmenlerin mesleğinin gereklerini yerine getirme konusunda daha istekli olduğu söylenebilir. Öğretmenlik mesleğini çalışılan süre ile sosyal çevreden destek görme arasında ters bir orantı vardır. Meslekte daha fazla çalışanlar yakınında bulunan insanlardan daha az destek gördüğünü belirtmektedirler.

4. SONUÇ

Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaşantı modelleri açısından dağılımları incelendiğinde, %39,4'ünün sakıncalı grupta yer aldığı, %11,8'inin ise tükenmiş olarak nitelendirilen ve sağlık açısından en kötü grup olan grupta yer aldığı görülmektedir. En sağlıklı grubun oranı ise %32,6'dır. Kiremitçi vd. (2014), ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki öğretmenlerin mesleğe yönelik davranış modellerini belirlemek için yaptıkları araştırmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Bauer vd. (2006) Alman öğretmenler üzerindeki yaptıkları çalışmada ise tükenmiş gruba ait oran %32,5 çıkmıştır. Ancak, Demirel vd. (2005) ile Aydoğan vd. (2009) yaptıkları çalışmalarda Türk öğretmenlerin farklı ülkelerde çalışan meslektaşlarına göre çok daha düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını belirtmektedirler. Bu çalışmanın sonuçlarını yanı sıra Babaoğlu vd. (2010), Genç vd. (2010) ile Ertürk ve Keçecioğlu'nun (2012), Kiremitçi vd. (2014) yaptıkları çalışmaların sonuçları, ülkemizde çalışan öğretmenlerin tükenmişlik seviyelerinin düşük olduğu görüşünü desteklemektedir.

Çalışmada yapılan analizler sonrası, öğretmenlerin mesleğe yönelik davranış alt boyutlarından elde edilen ortalama puanların, cinsiyet değişkenine göre mükemmeliyetçilik çabası, yaşam doyumu ve sosyal destek yaşantısı boyutlarında anlamlı bir farklılık

görülmektedir. Literatürde kadın öğretmenlerin yaşam doyumlarının yüksek olması ile ilgili çalışmalar mevcuttur (Çeçen, 2007; Dilmaç & Bozgeyikli, 2009; Kiremitçi vd., 2014; Yılmaz & Şahin, 2009). Öğretmenlik mesleğinin daha çok kadın mesleği olarak algılanmasının yanı sıra kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre bu mesleği daha çok sevmeleri ve saygı göstermeleri (Çapa & Çil, 2000; Özbek vd. 2007) kadın öğretmenlerin iş doyumlarının yüksek olmasını açıklayan faktörler olabilir. Voltmer vd.,(2010) ise cinsiyet değişkenine göre MEDYAM ölçeğinin boyutlarının ortalamalarının farklılaşmadığını tespit etmişlerdir.

Öğretmenlerin medeni durumları dikkate alınarak yapılan analizlerde, işin öznel önemi, mesleki hırs, başarıma eğilimi ve yaşam doyumunu alt boyutlarında bekâr öğretmenlerin anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Literatürde evlilerin yaşam doyumunu, mesleki doyumunu ve sosyal destek yaşantısı algılarının yüksek olduğu belirtilmektedir (Dirik vd. 2011; Şeker & Zırhlıoğlu, 2009; Yıldız vd. 2003). Öğretmenlerin çalıştıkları branş dağılımına göre mesleki yaşantı modelleri alt boyutları puanları anlamlı olarak farklılık göstermemektedir.

Öğretmenlerin yaşlarına göre mesleğe yönelik davranış modellerinden işin öznel önemi, mesleki doyum ve sosyal destek yaşantısı alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmektedir. Kiremitçi vd. (2014) yaptıkları çalışmada bir farklılık bulmamıştır. Yaş arttıkça sosyal destek yaşantısı algısının düştüğü görülmektedir. Genç öğretmenlerin mesleki doyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Nispeten yaşlı öğretmenlerin işin öznel önemi boyutu puanı daha yüksektir.

Çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç ise, hizmet yılı değişkenine göre, pes etme eğilimi, sosyal destek yaşantısı alt boyutlarında deneyimsiz öğretmenlerin puanlarının daha yüksek olması buna karşın işin öznel önemi, başarıma eğilimi, alt boyutunda ise deneyimli öğretmenlerin daha fazla puan almasıdır. Elde edilen bu sonuç, Kiremitçi & Genç (2013)'in beden eğitimi öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir. Bu sonucun ortaya çıkması, genç öğretmenlerin mesleklerinde kendilerini ispatlamak ve ideallerini gerçekleştirmek amacıyla daha fazla çaba göstermeleri ve yüksek düzeyde mesleki hırs duygularına sahip olmalarından kaynaklanmış olabilir. Zimmermann vd. (2012), mesleklerine yeni başlamış öğretmenlerin, motivasyonları yüksek ve kendilerini mesleklerine adanmış bireyler olmalarının beklenen bir sonuç olduğunu vurgulamaktadırlar.

Sonuç olarak Türkiye’de öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Yaşam kültürü açısından önemli kurumların başında gelen evlilik olgusu, bireyin sosyal çevresini düzenleyerek genişletmesini sağlamaktadır. Bu durum bireyin algıladığı sosyal destek yaşantısını desteklemekte ve tükenmişliğin nedenlerinden biri olan yalnızlığa bağlı depresyon olasılığını azalttığı düşüncesini güçlendirmektedir. Profesyonel kariyerlerinde mutlu olan öğretmenlerin işine bağlı bireyler oldukları düşünülse de, mesleğe yönelik güçlü bağlılık düzeyi, iş yaşamında mutlu olmak için tek başına yeterli bir etken olmayabilir (Kieschke & Schaarschmidt, 2008). İş yaşamında öğretmenlerin durumunu iyileştirmek için, kararlara katılımının artırılması, öğretmenlerden beklenenlerin tutarlı olması, öğretmenlere aşırı yüklenilmemeli ve okul ile ilgili iyileştirme ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (Kieschke & Schaarschmidt, 2008). Bu amaçla öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri aktif olarak geçirmeleri sağlanmalıdır. Bu eğitimlerde sosyal iletişim, duyguları kontrol etme ve stresi azaltma becerilerinden ve sınıf yönetiminden bahsedilebilir. Çünkü, bir öğretmenin çalıştığı okulda yaşadığı sıkıntı, kendisini ve okulunu olumsuz yönden etkilerken, öğretmenin verdiği hizmetten yararlanan öğrencileri de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle öğretmenlik mesleği üzerinde gerekli çaba harcanması gerekmektedir. İleriki çalışmalarda AVEM ölçeğinin boyutlarının, duygusal emek, duygusal zeka ve okul yöneticilerinin liderlik özellikleri ile bir ilişkisi olup olmadığı incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Avşaroğlu, S., Deniz, E.M. & Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115-129.
- Aydoğan, I., Dogan, A.A., & Bayram, N. (2009). Burnout among Turkish high school teachers working in Turkey and abroad: a comparative study. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 7, 1249–1268.
- Babaoğlu, E., Altun, S.A. & Çakan, M. (2010). İlköğretim okulu yöneticilerinin tükenmişlik düzeyi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 355-373.
- Bağcı, H. & Karagül, S. (2013). Türkçe öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 184-193.
- Bauer, J., Stamm, A., Virnich, K., Wissing, K., Müller, U., Wirsching, M., & Schaarschmidt, U. (2006). Correlation between burnout syndrome and psychological and psychosomatic symptoms among teachers. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 79(3), 199-204.
- Brudnik, M. (2009). Perception of self-efficacy and professional burnout in general education teachers. *Human Movement*, 10(2), 170-175.
- Cemaloğlu, N. & Şahin, D.E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Conley, S. & Muncey, D. E. (1999). *Organizational climate and teacher professionalism: Identifying teacher work environment dimensions*. In H.J. Freiberg (Ed.) *School climate measuring, improving and sustaining healthy learning environments*. London: Falmer Press.
- Çapa, Y. & Çil N. (2000). Examining the attitudes of teacher candidates towards teaching profession according to different variables. *Hacettepe University Journal of Education*, 18, 69-73.
- Çetinkaya, Z. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 8, 298-305.
- De Moura, G. R.; Abrams, D.; Retter, C.; Gunnarsdottir, S. & Ando, K. (2009). Identification as an organizational anchor: How identification and job satisfaction combine to predict turnover intention. *European Journal of Social psychology*, 39, 540–557.
- Demirel, Y., Güler, N., Toktamış, A., Özdemir, D., & Sezer, R.E. (2005). Burnout among high school teachers in Turkey. *Middle East Journal of Family Medicine*, 3(3): 33-36.
- Dilmaç, B. & Bozgeyikli, H. (2009). A research on subjective well-being and decision making of teacher candidates. *Erzincan University Journal of Education Faculty*, 11(1), 171-187.
- Dirik, G., Sertal, P. & Kartal, M. (2011). Fibromyalji sendromlu hastaların yaşadıkları psikolojik sıkıntılar ile sosyal destek, öz yeterlik ve yeti yitimi ilişkisi. *Düzce Tıp Dergisi*, 13(1), 45-52.
- Dunham, J. (2002). *Stress in teaching*. 2nd edition. NewYork: Routledge
- Ertürk, E. & Keçecioğlu, T. (2012). Çalışanların iş doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler: öğretmenler üzerine örnek bir uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 12(1), 39-52.
- Fejgin, N., Ephraty, N. & Ben-Sira, D. (1995). Work environment and burnout of physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 15, 64-78.
- Freudenberger, H. J. (1974), Staff Burn-Out. *Journal of Social Issues*, 30: 159–165. doi:10.1111/j.1540-4560.1974.tb00706.x
- Freiberg, H. J. & Stein, T. A. (1999). *Measuring, improving and sustaining healthy learning environments*. In H.J. Freiberg (Ed.) *School climate measuring, improving and sustaining healthy learning environments*. London: Falmer Press.

- Gençay, Ö.A. (2007). Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumu ve mesleki tükenmişliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 765-780.
- Gençer, R. T., Boyacıoğlu, H., Kiremitçi, O. & Doğan, B. (2010). Psychometric properties of workrelated behavior and experience patterns (avem) scale. *Hacettepe University Journal of Education*, 38, 138-149.
- Grayson, J.L., & Alvarez, H.K. (2008). School climate factors relating to teacher burnout: a mediator model. *Teaching and Teacher Education*, 24(5), 1349-1363.
- Halbesleben, J. R. B. & Buckley, M. R. (2004). Burnout in organizational life. *Journal of Management*, 30, 859-879.
- Kırılmaz, A., Çelen, Y. & Sarp, N. (2000). İlköğretim’de çalışan bir öğretmen grubunda “tükenmişlik durumu” araştırması. *İlköğretim-Online*, 2(1), 2-9.
- Kieschke, U. & Schaarschmidt, U. (2008). Professional commitment and health among teachers in Germany: A typological approach. *Learning and Instruction*, 18, 429-437.
- Kiremitçi, O., & Gençer, R. (2014). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Örgüt Sağlığı Algıları ile Mesleğe Yönelik Davranışları Arasındaki İlişki: Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Bir Araştırma. *Eğitim Ve Bilim*, 39(174). doi:http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.2937
- Kozak, M. (2015). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayın Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The Measurement of Experienced Burnout, *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113
- Maraşlı, M. (2005). Bazı özelliklerine ve öğrenilmiş güçlülük düzeylerine göre lise öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri. *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 23, 27-33.
- Mirowsky, J. & Ross, C. E. (2003). *Education, social status and health*. New York: Aldine de Gruyter.
- Muszalska, M., Krajnik, M., & Rogiewicz, M. (2007). Does the palliative medicine specialist cope better with stress than an anaesthetist, surgeon or general practitioner? A study on job-related experience and behaviour patterns. *Advances in Palliative Medicine*, 6, 69-74.
- Prenzel, M., Baumert, J., Blum, W., Lehmann, R., Leutner, D., Neubrand, M., ... & Schiefele, U. (2005). PISA 2003: der zweite Vergleich der Länder in Deutschland-was wissen und können Jugendliche?.
- Sabancı, A. (2009). The effect of primary school teachers’ burnout on organizational health. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 195-205.
- Saldamlı, A. (2016). *Bilimsel Araştırma ve Sunum Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Schaarschmidt, U. & Fischer, A. W. (1997). AVEM - a diagnostic instrument for differentiation of types of health-related behavior and experience to the work. *Zeitschrift für Differenzielle Diagnostische Psychologie*, 18(3), 151-163.
- Schaarschmidt, U. & Fischer, A. W. (2003). *AVEM - Work-related behavior and experience patterns*. Frankfurt: Swets & Zeitlinger.
- Sevimli, F. & Işcan, Ö. F. (2005). Individual and business environment in terms of job satisfaction. *Ege Academic Review*, 5(1), 55-64.
- Smith, D. & Leng, G. W. (2003). Prevalence and sources of burnout in Singapore secondary school physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 22(2), 203-218.
- Soyer, F., Can, Y. & Kale, F. (2009). Beden eğitimi öğretmenlerinin iş tatmini ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli faktörler açısından incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3), 259-271.
- Şeker, B.D. & Zırhlioğlu, G. (2009). Van emniyet müdürlüğü kadrosunda çalışan polislerin tükenmişlik, iş doyumu ve yaşam doyumları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(4), 1-26.

- Tsigilis, N., Zachopoulou, E., & Grammatikopoulos, V. (2006). Job satisfaction and burnout among Greek early educators: a comparison between public and private sector employees. *Educational Research and Review*, 1, 256-261.
- Tsui, K. T. & Cheng, Y. C. (1999). School organizational health and teacher commitment: a contingency study with multi-level analysis. *Educational Research and Evaluation*, 5(3), 249-268.
- Vlăduț, C.I. & Kállay, É. (2011). Psycho-emotional and organizational aspects of burnout in a sample of Romanian teachers. *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal*, 15(3), 331-358.
- Voltmer, E., Spahn, C., Schaarschmidt, U., & Kieschke, U. (2011). Work-related behavior and experience patterns of entrepreneurs compared to teachers and physicians. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 84(5), 479-490.
- Voltmer, E., Rosta, J., Aasland, O. G., & Spahn, C. (2010). Study-related health and behavior patterns of medical students: A longitudinal study. *Medical Teacher*, 32(10), e422-e428.
- Voltmer, E., Kieschke, U., Schwappach, D. L., Wirsching, M., & Spahn, C. (2008). Psychosocial health risk factors and resources of medical students and physicians: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*, 8(1), 46.
- Yamane, T. (2001). *Temel Örneklem Yöntemleri*. Çevirenler: Alptekin Esin, Celal Aydın, M. Akif Bakır, Esen Gürbüzsel, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Yıldız, N., Yolsal, N., Ay, P. & Kıyan, A. (2003). İstanbul Tıp Fakültesinde çalışan hekimlerde iş doyumunu. *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*, 66(1), 34-41.
- Yılmaz, E. & Şahin, M. A. (2009). Study into life satisfaction levels of the teachers working at primary education in terms of some variables. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4(4), 1404-1414.
- Zimmermann, L., Unterbrink, T., Pfeifer, R., Wirsching, M., Rose, U., Stößel, U., ... & Bauer, J. (2012). Mental health and patterns of work-related coping behaviour in a German sample of student teachers: a cross-sectional study. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 85(8), 865-876.